

המציפה

עתון שבועי

כרך עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

באשכנז:
לשנה 8 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על הטעפה בלי ההוספה הספרותית אין להתים.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גודל השטח
ברכת מ"ס חצי הכתר. כראש הגליון שני בתרים.
גליון בודד 12 הלר.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החליש, כי גם שם מקומו הקודם.
קאנטא של פאסטשעק נימר 76.918
הארסה לבית המערכת ולארכיוניסטריה
„HAMICPE“
ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków.
(בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

Kraków, 4 Czerwca 1908.

גליון כ"ג

קראקא, ה' סיון פ' נשא הרס"ח.

משה ריב היוזנער
מאורשים בח' מאי
יאולאוויץ
מינא זיגמאן
יאולאוויץ

זמו חרותנו וזמו מתן תורתנו.

ארבע מאות שנה היו העברים גרים בארץ לא להם ונפשם היתה עקרה, לא ילדה כל פרי-רוח ולא נודע, כי לגדולות נוצרו העברים דומסי החמר. המשים יום עברו מיום חרותם וכבר נולדה תורה על ברכם, תורה שהיתה לברכה ולמקור תרבות כל העולם לאלפי שנה. מכאן תשובה לנואשים, המרעילים את נפשות הושבי המחשבות בתוכנו במחשבות יאושם, כשאלותיהם ובהרהוריהם ובעצותיהם לבנידה ולעויבת הרגל.

אומרים הם: לא העם קים כשביל התורה, אלא התורה נתנה כשביל העם ואחרי שלפי דעתם אין התורה עוד מקור חיים לעם, אין לה עוד זכות הקיום. אבל הם שוכחים, כי גם ה"חרות", שבשמה הם דוגלים, גם היא איננה אליל, שעלינו להקריב הכל לכבודה, גם היא נתנה כשביל העם ולא העם קים כשבילה. החרות מועילה לבריות, לשמור על קיום האיש, על קיום זכויותיו ועל שמירת תנאי החיים וצרכיהם, אבל חברה המפריזה בחרות, לבטל כל חוק ונכול עד מדת ההליכה בשרירות לב, שאיש כל הישר בעיניו יעשה, הרי תפעל החרות את ההפך של תעודתה ואיש את רעהו חיים בלעו. כן הדבר גם באומתנו. חרות

אתם רוצים, טוב הדבר, לכו איש כפי הכרת עצמו אחרי הבחינה — להוציא את קמני המה וחסרי כה הכחינה, הנכרכים כעורים איש אחרי רעהו — אבל החרות תהי הרות אמיתית, כלומר: זכות שיתנהג כל אדם כפי מסקנת הקירתו מבלי פנות לשום משפט קדום של אחרים. אבל כמדה זו יש להזהר מאד. דרכי המסורה הן כבר כהונות וברוקות זה דורות רבים ותועלתן נראה לעינים. דרכי אבותינו הנכונים לכה סבלנות קשה מצור, לקיום האומה בתנאים כל כך קשים ואי-אנושיים, לסגל לנו כשרון נפלא לכל חכמה ולכל מקצועות התרבות ביתר שאת מאשר לעמים אחרים, דרכי אבותינו צרכו בספרותנו העתיקה מדות טובות, אשר עשונו לשם ולתהלה ולולא הבזיון אשר תבוננו הגלות, שהננו זרים בכל מדינה ודוהקים רגלי אחרים, הלא היינו כמדות אבותינו עליונים על כל האנושות והכל התברכו כנו. ואם יבא נכר יהודי וישעון: דרכי אבותינו נושנו וכאה העת להחליפן בדרכי הגוים הנאורים, יענה העם היהודי: אם נוכחת שדרכיך החדשות טובות מדרכינו, לך בהן ואין מפריע אותך, החרות היא אחת ממדות היהודים. אבל אם החפזין, שגם אנחנו נלך אחרך, עליך להביא ראיה, שדרכיך טובות מדרכי אבותינו, אנו נוכחנו שרק ע"פ דרכינו נניע למטרתנו. אבל אם יבא מי שיהיה וישען: עליכם לעזוב דרכי אבותיכם כשביל החרות, הדורשת מכם זאת, יקרא לו העם: שומה שבעולם, מי היא החרות? האם היא אליל חדש? לאלילים אין אנו נשמעים. החרות היא רק

מושג מנוחך על אדות חרות הכעת הדעות נותן לנו, מר ג. ס., הפרוטקטור של העתון הצינוני הרשמי „העולם“ בגליון האחרון. הוא מתפלפל כדרכו לטהר שרין בק"ן מעמים (כמו שעשה במאמרו בה „וועלט“, שהוכיח ע"פ התורה בדרך

וְנִמְוִינִים הַמְּחֻזָּת הַבְּהִימִים.
יְלִידֵי הָאֶפֶל וְסוּר.
בְּפִלְגֵי נְהֵ מִלְּאִים
יַעֲשֶׂת עֲלוּמִים וְהוֹד.
וּמְנַשֵּׁק הַרְדֵּ הַנְּעִים
מִצַּח הַפְּרָאֵי הָרִם
וּסְמִפּוֹנֵת הַצְּבָעִים
מִכְסֵּה הַמְּרַחֵב פִּימִם...
וּמִתְעַרְכִּים הַקּוֹדוֹת הַנְּזִים
וְנִהְמֵת הַשְּׁחָל וּכְפִיר
וּמִשְׁק הַפִּימִם הַמְּפִימִים
לְזִמְרַת פִּלְאָ — קְשִׁיר.
וּמִתְאַרְסִים מִדְּבַר וְאָבִיב
תַּהַת תְּכֵלֶת הָרוֹם.
וּמִחֻבָּה הַעוֹלָם מִסְּכִיב
וְנַעוֹר כְּמוֹ מִחְלָוִם.
וּמִשְׁפַּעַת הַיְהוּדֵי הַנְּזִקִי.
הַזּוֹרֵם תִּימִם וְנִיל

וְהָאִבִּיב בְּתוֹכוֹ שׁוֹפֵעַ.
וְנִנְוֵל כְּמַעֲזֵן שֶׁל פֶּן.
וְרֵאשֵׁי הַצּוֹרִיב נִשְׁאִים.
כְּתוּי הַנְּצַח אֵל עַל —
וְלָרְגֵלִם מְזוּהָרִים הַדְּשָׁאִים.
עֲמוּסִים פְּנִינֵי הַמָּר...
וּשְׁאֵנַת אִימִים הַלְּבִיאָה
מִתְנַשְׂאָה כְּרַעַם בְּאוֹן.
וּמִמַּעַר הַיּוֹנָה הוֹמִיָּה
וְצַפּוֹר מְאִבְרָה בְּרוֹן...
וּמִשְׁתַּפֵּךְ וְהֵב הַחֶרֶם
בְּרַחְבֵי יִשְׁמִוֵן וְחוּל
וְקָרָן וְזֵה קוֹשֶׁרֶת
כְּחוּמֵי זֶהֵר אֵת כָּל.
וּבְפִפִּים רַחְבִּים שׁוֹמֵפֶת
לְנִקְרַת כָּל צוֹר וְחָנוּ.
כִּדְ עֲנוּגָה לְוִטְפֶת
פְּנִימִם קְמוּטִים שֶׁל שָׁב.

פִּילִיטוֹן.

סִינֵי.
הַנְּצוֹ רְמוּנִים וּנְפִימִים.
מִסְכִּיב נוֹדֵף הַמּוֹר.
הַתְּאֲדָמוֹ קַחֲנֵי שׁוֹשְׁנִים.
בְּרַמִּים נִבְכֵּה הָאוֹר.
חֶרֶשׁ הוֹמִים מַעֲנוּת.
נְנוֹן חֶשְׁאֵי וְרָף.
וְהוֹמִיר שׁוֹפֵף בְּרִנְנוּת.
מְמִרוֹם קוֹלוֹ הַחֵד.
וְצַפְרִיר קַל בְּנִפְיִם.
מִצַּחֵק אֶת-עַנְפֵי וְכֵד.
וּמִלְּחָשִׁים הַעֲלִים בִּינְחִים.
וּמִסְפָּרִים מִסְתָּרֵי עַד.
וּמִדְּבַר גְּדוֹל מִשְׁתָּרַע.
בְּגָאוֹן אֲדִיר וְעוֹ.

ת"ח ומורה הוראה, שהדורשים שכיתת שבת בלשכת הו"פ הם יותר עברניים כשביל זה ממחללי שבת עצמם) וכא לירי מסקנה, שאין דרך אחרת לעתון ציוני דשמי רק, להיות פתוח לכעלי נטיות שונות, להביע דעותיהם, אם רק מקימים הם את התנאי הטכני הראשי הספרותי. זאת אומרת שמותר לעורך, העולם להכניס בו גם מאמרי מסיתים לשמד ולכבול היהדות. וכן מסיק העורך עצמו (המכונה "עוזר ראשי") כאותו גליון: "עתה (אחרי המשפט הלכוכי) אפשר יהיה לשאוף רוח ביותר רחבות, נוכל להביע בספרותנו דעות, מכלי שיאישימוני במיסיונרות". מוכן מאליי שאי אפשר למושכילים עכרים שלא להביא ראיה מ"הם" יתברך שמשם. הרי העתונים הרשמיים והחצי רשמיים של הממשלות ושל המפלגות, הרות גמורה שולטת בהם, בהלק שאינו רשמי מכקרים ומביעים דעות סותרות ובכ"ז אין מהירובים ואין מבלבלים. כמה תמימות או רמאות בהיקש הזה! התוכלו לצייר לכם, שיתפרסם מאמר כגון דריישטע אללג. ציי- טונג, כי כל מלכות אשכנז היא הכל וריק ויש לכטלה ולחלקה לחלקיה, כמו שהיתה לפני ארבעים שנה או להכרר לצרפת או להשיב את כתר מלכות אשכנז לכית הבסבורג? או כי בנפרטה השוב לעם האשכנזי מפרודירך הגדול או כי ביסמרק היה עובר עמו ולבלונזע נאווה תהלה? היוכל לעלות על הלב, שיתפרסם ב"ארבייטער צייטונג" מאמר, להוכיח, שיש לעשות את רותשילד או שווארצענבערג למנהל הפרולטריות? בעתון הרשמי של ממשלת אשכנז יוכל להתפרסם מאמר בקרת על מעשי איזה מניסטר או שר פלך או בקרת על איזה הצעה או חוק, אלו הן דעות, שיש לשמען, למען יתברר הענין למוכת הממלכה. ב"ארבייטער צייטונג" יוכל להתפרסם מאמר בקרת על התכסים של המנהלים, על איזה סעיף של הפרוגרמה; אבל להרות המחשבה יש נבול, לבקרת יש מסגרת, בתוך המסגרת הקבועה יוכלו להביע כל הדעות, זה יועיל ולא יזיק. אבל מחוץ למסגרת המפלגה לא יהיו איש להכניס שמה דעות.

"אנו והם", צועק עורך "העולם" (העורך האמיתי), מתקנא הוא כמשפט הגדול והנהדר, שהעלה אבק באשכנז, כמשפט הרדן-אלנבורג- מולטקה, זהו אצלו מעשה נשגב ומרומם, הנאה זיאה לאומה עצומה ואדירה ואימה ונאורה ורמה כהאומה האשכנזית. מעשה זמה, מ"ז, בשוף, ספי- ריטיומוס, שבוועת שקר, הונאת המלך, אינטריגאות, אלה הם מעשים, שראוי לאומה חשוכה לטפל בהם.

ואצלנו כמה עוסקים? אוי לאיתה כושה! כשאלת קיום היהדות, מוהאים כנגד בנידה, כנגד הפרסום בעתונים לאומיים עכרים מאמרים לנאיון היהדות ולחלל כל היקר לה ולמאסה בעיני הנאמנים לה. הרי זה אשפה, זוהמא סרוחה, שתבחל בה הנפש היפה. הדי זה קלירקלות, מעשי המאות השחורות, הרי זה טפשות, שאין די מלים במלוננו ללעוג לה. וללעוג הוא צריך, כי עצה אחרת איננה, ארנומני- שים לסתור כהם את מחאת העם נגד סופריו ה"גדולים" ושמהותם נגלתה היטב כמשפט לכוב, הלא אינב, אין אופא עצה רק ללעוג.

ל"אולנבורגידה שלנו" הוא מתאווה. זה היה מחזה נהדר, אלו היה אפשר אצלנו משפט כמשפט הרדן, או היה יודע, שכבר הגיע ישראל למדרגת השכלה רמה. אבל מה הוא משפט הורוויץ — לור? "מעשים פעוטים, קטנים, נמריום, עוונתיו עוונות פרעוש, חטאינו חטאי נמלה". זה מוכן: אחרי שנעשו אצלנו ולא, "אצלם" ית'. מחשבה כזאת הביע גם ה"יודישער ארכייטער", אלא שהוא לועג לכל "גבורי" המשפט יחד, מפני שכלם בורגנים ו"העולם" לועג רק לעורך "המצפה" לבד. ומהו הלעג? הקריאה "קלירקלות": "כבר פגומה מעט והם משתמשים בעלילה, כי "בשביל פרומות נהשת מבר "המצפה" כבוד אחרים וכבוד הספרות", כלומר שרצה לפסול את "העולם", למען ירוה לו, למען ירבו חותמיו. כמה תמימה היא עלילה זו! על העלילה הזאת יכלנו לענות כמו שענינו בגליון הקודם את העתונים הורגונים הפרולטריום, כי כל הפוסל כמומו פוסל, המעליל עלילה כזאת על חברו כידוע שהוא עצמו הוא בכחינה זו ואינו יכול להעלות על הלב, שיעשה אדם דבר לצורך הבלל, בלי חשבון פרומות. אבל נגד "העולם" יש לנו להוכיח בדבר הנראה לעינים. קוראינו ראו, כי כטרים התהיל "העולם" לצאת לאור בחרש נוכחבר תרס"ו פרסמו מאמר רקלמה בעד "העולם" (לא רק מודעה), מבלי שדרשו זאת ממנו. ועד סוף השנה שעברה הרפסנו מודעות "העולם" בכל עת שדרשו ממנו. וכאמצע הפולמוס לפני הפורים שנה זו שלח לנו מר הרמוני מודעה על גליון הפורים וכתב, שהוא נתן לנו הזדמנות, להראות שלא מתוך התחרות התנפלונו עליו וע"כ עלינו להדפיס את המודעה. תשובתנו היתה גערה על עלילת שוא כזו וראיה שהיא עלילת שוא: אם אך יבטיח הו"פ או מר סוקולוב, שמהיום והלאה לא יתפרסמו עוד ב"העולם" מאמרים כאלה, הסותרים את מטרת הציונות, או מיד נעשה רקלמה בעד "העולם". יגיד נא מר הרמוני אם אמת

הדבר! אם הוא יודע בעצמו איזה המא, שהמא נגד "המצפה" — ואמנם המא נגדו — הן לא אנתנו החיכים. הבשביל החמא, שחמא הוא נגדנו יש לו הרשות להעליל עלינו עוד עלילת שוא? הרי זה מרת סדום: "הב לי אנרא דאפקא לך דמא", גם עתה הננו נכונים לעשות רקלמה ל"העולם", אם יתנו ערובה מאת הו"פ, כי יהיה עתון לאומי באמת והמערכת תואיל להכיר את החרות בתוך מסגרת אינטרסי עמנו. אם יכירו שהציונות נוסרה לקיום היהדות ולא לכטולה, שהטלת זכות הקיום של אומתנו בספק אינה מתנאי השנת מטרותנו הלאומית. עתה אחרי ש"העולם" התלהב כל כך מתוצאות המשפט עד שמתוך תרועת-שמחה הוא מבטיח, שגם להכא יפרסם כל מאמר הבא לידו, אם רק יהיה לו תאר-ספרותי, אם כן למי הלעג ולמי הכיז, לסי הצרקה ולמי כשת הפנים?

על חטוט באשפה וכזוהמא מדבר עורך "העולם"! באשפת מי חטוט? זוהמת מי נגלתה בכיה"ד בלבוב? מיסדים בבול, כפרלמנט הלאומי, חברה קולטורית להוצאת ספרים ועתינים, ורוצים לפרסם על ידה ספרי ולהזון ל"כבוד האומה ולצרכיה" ולכזות את כל גדולי אומתנו ולהעריץ את הבוגדים, שהביאו עלינו בליון והשמדה ולהוכיח, שאין כל צורך בקיום אומתנו ואחד מהחבריא מציע לררוש ממסית וטריה כד"ר פרומר, שננב דברי הורוויץ, להשתמש בהם, בשביל אינטיציא מיסיונרית, לכתוב מאמרים בשביל "העתיד" ועורך העתון הלאומי הזה, הנוסד בשביל ציונים, מודה שמטרתו היא התכללות גמורה, המרחיקה ללכת יותר מהתכללות יהודי אשכנז. והאישי הזה עצמו, שהמשפט הלכוכי הוכיח, שאינו יהיד בדעותיו, אלא רק קרבן סביבתו, כותב מאמרים גם בעתון הציוני הרשמי, ובמאמרו ב"השלה" משתמשים מיסיונרים בלנדון ובברלין ובוויין לאינטיציא בעד השמר ומתרגמים אותם לכמה לשונות. זוהמת מי היא זו? "אנו והם" אתם אומרים? קופים בוויים! מי זה מכזה את אומתנו ועושה אותה להרפה ולשנינה כמובס? מי זה מרפה את ידי בני עמנו, למאס בקנינו עצמם ולרומס רק חלאת זולתנו כמובס, המלקקים בשמחה ובהנאה את הרוק, ששונאינו יורקים עליבם.

מי זה ראוי ללעג, אנתנו או אתם, הנלהמים כמתבוללים מתוך חנוך רע, בתנוקת ששכנו לבין העכו"ם בלי אשמתם וזמנינים על מתבוללים מתוך שטה "מדעית", שהמציאו בעצמם מתוך שרירות

ובח נצחי ענקי
שאינו יודע גבור
בוך עטוף באורה
רעיון אלקי האלקים.
איום — במדבר הנורא.
נעים — באביב היקום...

א. ל.
הארמה נפתחה
ציור לשבועות.

ד' יעקל בער קרא ככר בחייו חמשים פעמים את "תקון ליל השבועות", הוא עתה בן ששים ובן עשר התחיל לקרוא בכל שבועות את "תקון", ללמוד פרק משניות הוא בעיניו דבר קמן, אבל הוא יכול גם ללמוד דף גמרא. ובקראו כליל שבועות את "תקון" אין זאת קריאה בעלמא, כמו שיקראו ההדיומות, אלא למוד, הוא לומד בשעת הקריאה ומבין ונהנה מאד. ראשית הלא הענוג הוא, שאין צורך לשבר את המח בסוגיא חמורא, שנית פוגשים בכל רגע בענין חדש ובל ענין ידוע לו מכבר ומענינו ושלישית הלא שבועות הוא זמן מתן הורנתו. ענג יו"מ הוא מאין כמורה ולשבת כליל קיץ אצל החלון הפתוח ולומר רברי תורה ולקום

בהנץ החמה, להתפלל עם ותיקין, לשוב הביתה, לקדש על הכוס, ללעוס מאפה חמאה ולגאום ספל קוה מתוקה. ואח"כ לישון שעות אהדות עד שישוכו בני העיר מהמנין השני ואז הוא אדם עשוי, הוא קם ומסב לסעודה בלי הפלה, ואיזו סעודה! לביבות של נכינה ממוינות כחמאה ונפת: רבש וחלב תחת לשונך. אבל ד' יעקל בער אינו מאותם ההדיומות, "שאינם מהכונים כיו"מ אל ההגדה בלתי אם אל הלביבות". העקר הוא לו "הקון ליל השבועות", זהו ענג יו"מ שלו. רבים מהמטיילים כליל שבועות בחוץ היו מתכננים לעמד תחת הלנו בשעת קריאתו את ה"תקון". לכל חלק וחלק מה"תקון" היה לו נגון אחר. את קמעי פרשיות התורה היה קורא בניניה, שמעבירים בה את הסררה, את הנביאים בנגון ההפטרות, את התהלים בנגון התהלים שכביהכ"ג, את שאר הכתובים בנגון מנלה אסתר, את הגמרא בנגון הגמרא. וחיבי הוא לו ה"תקון", שאין דוגמא לו בין כל הספרים שבארגו. כאנציקלופריא היא בעיניו, לתבת הרובל, הכל בו, כל מה שלכו של אדם מהאווה לו. רוצה אתה כתורה הרי תורה, רוצה אתה נביאים הרי נביאים, אולי אתה משתוקק למשנה, יש גם משנה, שמא אתה מעלי הגמרא, גם זאת לא החסר. יורעי ח"ן מוצאים בו גם זהר ומה לא תמצא שם? רק על דבר אחד היה מתעצב ד' יעקל בער: שאין ב"תקון"

מאומה מספרי החסידים ובפירוש שמע בשם צדיק אחד גדול הדור, שאדם, שאינו קורא בכל יום בספרי החסידים, "תולדות" או "נעם אלימלך" או אפילו "אוד החיים", אע"פ שהוא לומד בכל יום חומש וגמרא, לא יצא ידי חובת למוד התורה ומאד היה מצמער על זה כל ימיו, שמסדרי התקון לא שקדו להכניס בתקון ליל שבועות גם מספרי החסידים, מכל כפר עכ"פ את ראשו ואת סופו, האם גרועים הם ספרי הקדושים מספרי משלי ואיוב ומן המסכתות? אבל לא רצה להרהר ועל כן לא העיז גם לשאול את החכמים שבעירו על התמיה הזאת. גם יודע הוא, שהם דוחים בקש את כל השואל שאלות כאלה. ולמרות החסרון הזה אהוב וחיבי לו ה"תקון" יותר מן ההגדה ומן הקינות ומן הסליחות, אף שגם הן יקרות בעיניו. ה"תקון" הוא בעיניו מה שהקינמוגמרא הוא בעיני הרור החדש. בו חוות הכל. גלגל חוזר בכח אלקפרי ואין רואהו ועל פניו נראים תמונות עוברות וחולפות ורודפות אשה אחרי רעיתה. בני אדם רוקרים, דאים כאויר בכדור פורה אל מול גלגל חמה, מסע עובר במסלת הברזל ומציא קימור מגרוננו, היס זורק גליו ובני אדם מיבלים בו ומפוזים. פתאם והנה רעד אדמה, הכל מתנועע וממ לפול. ופתע פתאום והכל נעלם ואין דבר רק בר חלק. כן הוא הספר הזה. הנה העולם נכרא וכמרס יגרש האדם מגן העדן וכל הארץ

